

УДК 378.016.02:[811.124.2+811.14]02
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2021.30.4>

Марко Дорош, магістр
ORCID: 0000-0001-7211-2333
e-mail: domark98@gmail.com

Тетяна Галицька, магістр
ORCID: 0000-0001-9128-1028
e-mail: tgalicka1999@gmail.com

Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, Україна

ВИКЛАДАННЯ КЛАСИЧНИХ МОВ ЗА ЖИВОМОВНИМИ МЕТОДИКАМИ: УКРАЇНСЬКИЙ АСПЕКТ

Присвячена огляду перспектив впровадження живомовних (прямих, імерсивних) методик у викладання латинської та давньогрецької мов в Україні. Натепер більшість викладачів здійснює освітній процес за принципом *legere et intellegere* (читати і розуміти), у той час як закордоном із другої половини минулого століття почали вивчати класичні мови із застосуванням живомовних методів. Вони передбачають не лише читання і переклад текстів, але і вміння спілкуватися й писати латинською та давньогрецькою мовами. Представлене дослідження проведене за трьома критеріями: доцільність, наявність пропозиції і наявність попиту. Відносно першого критерію, автори проаналізували існуючі закордонні практики і виділили основні приклади залучення таких методик у викладання та самостійне вивчення класичних мов. Було зроблено короткий огляд найбільш популярних шкіл та виокремлено ряд проєктів, які довели свою доцільність закордоном. Більш того, було розглянуто актуальний стан живомовного викладання в Україні на прикладі приватного розмовного клубу, YouTube-каналу та курсу в державному закладі вищої освіти. Усі вони комбінують живомовні методи із традиційними. Автори проінтерв'ювали представників кожної організації стосовно їхніх методів, специфіки роботи та цільової аудиторії. Окрему увагу було приділено місцю і способу живомовного вивчення класичних мов, особливо з урахуванням української специфіки. Зроблено висновок щодо більшої ефективності приватних закладів, ніж державних ЗВО. Стосовно попиту виявлено, що досліджувані мови стають усе більш популярними в широких колах, тому потенційна аудиторія є досить великою. Це також підтверджується кількістю учасників розглянутих нами українських навчальних проєктів. Унаслідок дослідження автори зробили висновок щодо перспективності впровадження прямих чи комбінованих методик викладання давньогрецької та латинської мов в українську систему освіти.

Ключові слова: класичні мови, прямі методики викладання, ЗВО, мовні клуби, перспективи впровадження.

Вступ. Традиційна методика викладання класичних мов, латинської і давньогрецької, за принципом *legere et intellegere* (читати і розуміти) базується на століттях педагогічного досвіду. Проте, наприкінці ХХ ст. у світовій науці розпочалося повернення *ad fontes*, до вивчення цих мов за методиками живих, із набуттям навичок не лише читання і перекладу, а й і говоріння, аудіювання та письма.

Метою нашої роботи є окреслити перспективи впровадження живомовних методик в українській педагогічній практиці, як на базі закладів вищої освіти (ЗВО), так і приватно. Під терміном *живомовний* (інші терміни – прямий, імерсивний) ми розуміємо будь-яку методику викладання, що включає вивчення чотирьох основних аспектів мови: читання, письма, слухання і говоріння у всьому їхньому розмаїтті. Водночас, під терміном *традиційний* розуміємо вивчення класичних мов за принципом *legere et intellegere*, який натепер використовується в більшості шкіл та університетів. Як *класичні* розглядаємо латинську та давньогрецьку мови, основні мови-підвалини Західної цивілізації. Констатуємо більший вибір можливостей вивчення латинської мови порівняно з давньогрецькою, незалежно від використовуваних методик.

Відсутність повноцінного дослідження теми і зростаюча популярність живомовних методів дають підґрунтя для актуальності нашого дослідження. Робота присвячена лише проблематиці класичної філології й залишає за межами спеціалізоване вивчення класичних мов (наприклад, латина для студентів-медиків чи давньогрецька для студентів-філософів). У ході роботи ми використовували загальнонаукові методи аналізу, інтерв'ювання та соціологічного опитування.

Серед українських науковців методику викладання обох класичних мов досліджує В. Шовковий. Крім того, А. Мартиненко, К. Третьякова, Р. Міленкова, О. Стукало, І. Карбовнік і численні інші вчені у своїх працях розглядають вивчення латинської мови як частини програми інших спеціальностей. І. Чеп'якова займається вивченням методів викладання давньогрецької мови.

Результати дослідження. Ми досліджували можливість впровадження живомовних методик за трьома критеріями: доцільність, наявність пропозиції та наявність

попиту. Під *доцільністю* ми розуміємо ефективність таких методів порівняно із традиційними. Під термінами *пропозиція* і *попит* розуміємо можливості вивчення класичних мов за живомовними методиками в Україні й наявність актуальної чи потенційної аудиторії для такого вивчення. Для виконання поставленої мети, серед іншого, ми провели інтерв'ю з чотирма українськими ентузіастами (зокрема, доц. Наталією Корольовою, авторкою курсу і підручника *Жива латина* у КНУ імені Тараса Шевченка, Павлом Бельським, засновником клубу *Λέμβος*, Анастасією Сасенко, викладачем латини у проєкті *Enjoy the Science*, Іоаном Залевським, студентом КНУ імені Тараса Шевченка й активним учасником міжнародної спільноти з живого вивчення класичних мов), які вже використовують імерсивні методи на практиці та соціологічне опитування на базі першого курсу бакалаврату та першого курсу магістратури кафедри класичної філології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Ми проінтерв'ювали трьох викладачів, які використовують прямі методики у своєму викладанні: доц. Наталію Корольову, яка читає курс *Жива латина* на базі Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Павла Бельського – засновника і очільника онлайн клубу живої давньогрецької мови *Λέμβος*, та Анастасію Саєнко – викладачку латини у приватному науковому проєкті *Enjoy the Science*. Ми також провели інтерв'ю з Іоаном Залевським – студентом КНУ імені Тараса Шевченка, який активно залучений у міжнародну спільноту живих класичних мов. Ці бесіди мали на меті вивчити сучасний стан живомовного викладання в Україні та його перспективи. У ході соціологічного опитування було інтерв'ювано 18 студентів (14 – бакалаврату і 4 – магістратури) методом прямого відкритого анкетування. Анкета розроблена авторами і мала на меті виявити обізнаність студентів щодо можливостей вивчення класичних мов як живих та їхню зацікавленість у такому вивченні як у межах ЗВО, так і поза ним.

Питання доцільності варто розглядати через призму успішного використання живомовних методик закордоном. Так, вже стали класичними підручники *Familia Romana* [9] чи *Ἀθήναζε* [3], які пояснюють латинську і давньогрецьку

мови, відповідно, засобами цих мов. Їх використовують як у ході живомовного викладання, так і при вивченні за традиційними методиками. Більш того, розвивається викладання у приватних закладах, зокрема *Polis* (Ізраїль), *Vivarium Novum* (Італія), школа Реджинальда Фостера (США). У школі *Polis*, яка заснована у 2011 р., розробили власний метод вивчення давніх і сучасних мов із поринанням в атмосферу мови з першого заняття. Крім цього, помітний акцентується на динамічному вивченні й орієнтації на прагматику, радше ніж граматику [13]. Академія *Vivarium Novum* спрямована на наслідування найкращих методик епохи Середньовіччя та Ренесансу і спрямована на відновлення традиційної середньовічної дидактики [10]. Школи, організовані нині покійним папським латиністом о. Реджинальдом Фостером спрямовані на вивчення різногалузевої латини різноманітними, деколи навіть досить епатажними методами [7]. Популяризуються YouTube канали, онлайн і особисті зустрічі. Серед каналів можемо виділити ряд найпопулярніших, створених американським методистом Люком Раньєрі. На його основний канал *ScorpioMartianus* натепер підписані понад 51 тисяча користувачів, інший його канал *poluMATHY* має близько 46 тисяч підписників [12]. Існує також значна кількість проєктів, де класичні мови використовуються як живі. Як приклад можемо виділити засновану у травні 2002 р. латинську версію Вікіпедії, яка станом на березень 2021 р. має 168 зареєстрованих користувачів і близько 135 тисяч статей [8; 14]. Частково імерсивні практики впроваджуються й на базі університетів. Так, одним із найстарших курсів з однойменною серією підручників є *Cambridge Latin Course*, перша книга якого видана у 1970 р. Крім того, у Познанському університеті, до прикладу, проводиться щорічна *Schola Aestiva Posnaniensis* із живої латини і давньогрецької.

Доречність провадження прямих методик можна аргументувати, перш за все, зростаючою популярністю живомовного викладання. Якщо у 1980-х рр. можливостей вивчення класичних мов з урахуванням чотирьох основних навичок існувало лише декілька, то станом на 2021 р. такі ініціативи розвиваються в більшості розвинутих країн. До прикладу, школа *Polis* випустила студентів семи програм із 36 країн світу [11], а академія *Vivarium Novum* лише протягом свого 15-тижневого онлайн-курсу у 2020 р., запровадженого як наслідок пандемії COVID-19, зібрала близько 200 учнів [4].

Доречність впровадження живомовних методів чи їхніх елементів підкреслюють і опитані практики, наголошуючи на значному збільшенні вокабуляру й можливості швидше перейти до читання оригінальних текстів, ніж за використанням усталених методик. Найбільший результат дає читання великого обсягу текстів із поступовим підвищенням їхнього рівня. Наші співрозмовники – Павло Бельський та Іоан Залевський – наголошують на тому, що частина необхідних для цілісного розуміння мови тем, у звичних підручниках переноситься на кінець курсу (наприклад, латинські неправильні дієслова), у той час, як під час прямого вивчення теми пропонуються за частотою їхнього вживання в мові. Єдиним значним недоліком такого підходу є менший акцент на граматиці, що може негативно повпливати на розуміння деяких аспектів оригінального тексту. Однак, як зазначає Павло Бельський, вивчаючи граматику за імерсивними методами, студент вивчає форми, які він уже зустрічав у тексті, а не абстрактні парадигми.

В Україні натепер немає можливості повноцінно вивчити класичні мови як живі, проте ряд викладачів використовують комбіновані методики. Давньогрецьку за цими методами викладають в онлайн-клубі *Λέμβος*, латину – у межах проєкту *Enjoy the Science* [5; 6] і на курсі з рецепції античності *Жива латина* в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. У межах курсу було також укладено відповідний підручник [2].

Клуб *Λέμβος* постав у жовтні 2020 р. на базі однойменної групи у месенджері Телеграм, яка, у свою чергу, постала з каналу *Давньогрецька мова*. Спочатку група нараховувала близько 35 учасників, проте до березня 2021 р. збільшилася до майже 160 учасників з України, Білорусі й Росії. Усі вони поділені на декілька груп, залежно від часу занять. Основною методикою є комбінація живомовних методів за підручником *Αθήναζε* з перекладом російською і вивченням граматики на базі російської мови. Заняття розраховані на початківців, хоча серед студентів є і ті, хто вже має певну базу. Уроки відбуваються на платформі Zoom декілька разів на тиждень (по одному заняттю на тиждень для кожної із груп). На початку існування клубу відбувся також ряд офлайн занять на приватній квартирі у Києві, які довелося припинити з огляду на погіршення епідеміологічної ситуації.

Освітній проєкт *Enjoy the Science* був заснований п'ятьма студентками з метою популяризації науки й центрується навколо однойменного YouTube каналу із ~3300 підписників. Перше відео каналу вийшло 1 вересня 2020 р. і було присвячене анатомії, а в березні 2021 р. було опубліковано перше відео присвячене вивченню латини, у якому подано загальну інформацію про мову й алфавіт із розмовними елементами (наприклад, як замовити латинською піцу) [1]. Анастасія Саєнко, викладачка латинської у проєкті, сподівається продовжити своє починання.

Спецкурс *Жива латина* (*Viva Latina*), який викладається Наталією Корольовою у КНУ імені Тараса Шевченка близько десяти років, спрямований, насамперед, на вивчення рецепції латинської мови в сучасному світі. Курс пропонують студентам 4 курсу бакалаврату класичної філології для ознайомлення з так званою "сучасною латиною" за комбінованими живомовними і традиційними методиками. Підручник, за яким викладають курс, поділено на три частини: у першій частині викладений теоретичний матеріал про вживання латинської мови у сучасному світі – від традиційних церковної чи наукової латини до латини в назвах сучасних брендів; у другій частині викладено вокабуляр, необхідний для вербального спілкування у повсякденному житті, і тексти про рутину та побут; третя частина підручника пропонує для ознайомлення сучасні і класичні тексти перекладені латинською мовою, наприклад, уривок з "Робінзона Крузо" чи пісеньку "Happy Birthday to you" [2]. У межах курсу студенти також пишуть латиною короткі розповіді на щоденну тематику і намагаються перекласти латиною українську поезію.

З іншого боку, невелика кількість можливостей вивчення латинської та давньогрецької мов із охопленням читання, письма, говоріння й аудіювання в Україні та низька масова обізнаність щодо класичних мов в українському суспільстві породжують необізнаність щодо самого факту існування методів викладання цих мов, відмінних від традиційних. Цю ж картину спостерігаємо і серед опитаних студентів-класиків (лише двоє обізнаних респондентів, 11,1 %). Павло Бельський констатує практично повну відсутність інформації про викладачів класичних мов.

Щодо попиту на живе вивчення давньогрецької й латинської мов, варто розділяти навчання у ЗВО та поза ними. Основною проблемою студентів ЗВО є низька мотивація до навчання, яка характерна для української освітньої системи загалом і підтверджена опитуванням. Так, лише п'ятеро респондентів (27,8 %) хотіли б набутися досвіду спілкування класичними мовами й четверо (22,2 %) хотіли б запровадження відповідного курсу. Троє з опитаних нами практиків (Наталія Корольова, Анастасія Саєнко, Іоан Залевський) скептично налаштовані щодо ідеї заміщення традиційної методи викладання у ЗВО живомовною. Крім того, під час впровадження курсу у ЗВО, за словами Іоана Залевського, варто враховувати існуючу бюрократію.

Водночас, зростає популярність приватних ініціатив із вивчення давньогрецької й латинської. Як вказано вище,

приватний клуб *Λέμβος* нараховує близько 160 учасників із декількох країн і продовжує зростати. Набуває популярності і проєкт *Enjoy the Science* [5; 6]. Загалом щодо співвідношення попиту і пропозиції у вивченні та викладанні класичних мов Павло Бельський сказав: "Людей, які можуть і хочуть викладати класичні мови, – дуже мало, але вони є. Людей, які можуть і хочуть вивчати класичні мови, – мало, але вони теж є. Найбільша проблема – цим двом категоріям людей знайти одне одного".

Одним із ключових факторів зростання популярності клубів із вивчення класичних мов загалом вважаємо їхній формат. Популярність впровадження через пандемію COVID-19 онлайн-курсів академії *Vivarium Novum*, різноманітних YouTube каналів (зокрема, близько 670 переглядів відео про латину каналу *Enjoy the Science*) і онлайн-клубів дозволяє робити висновок про більшу перспективу онлайн-формату як такого, що дозволяє залучити більшу аудиторію і сприяє кращій обізнаності щодо можливостей вивчення. На думку Іоана Залевського, який залучений у міжнародні онлайн-спільноти розмовних класичних мов, очні зустрічі мають сенс лише за умови авторського, унікального підходу.

Щодо можливості субституції традиційного викладання новітніми живомовними методиками, троє з чотирьох інтерв'юваних практиків вважають повну заміну неможливою. Наголошують на частковій втраті граматичного аспекту вивчення мови, відсутності мотивації студентів чи специфіці аудиторії (зокрема, Павлом Бельським, Наталією Корольовою, Анастасією Саенко). З іншого боку, наявні численні випадки успішного викладання будь-якої живої мови без використання рідної, тому, як зазначає Іоан Залевський, варто впровадити пряме викладання і щодо класичних.

Висновки. Отже, наше дослідження показало перспективність упровадження живомовних методів викладання класичних мов в Україні. Популярність таких методик закордоном і їхнє успішне функціонування як у ЗВО, так і приватно дають підстави говорити про доцільність їхнього практичного використання. Крім того, варто наголосити на більш цілісному сприйнятті мови, пріоритетному вивченні тих явищ, які зустрічаються частіше. Більш того, в Україні вже існує багато можливостей вивчення класичних мов за комбінованими методиками, із частковим набуттям навичок говоріння й письма. Отже, викладання класичних мов як живих в Україні має свої перспективи і свою потенційну аудиторію. Проте, існує багато викликів щодо можливості реалізації подібних методів у системі формальної вищої освіти та проблема низького рівня поінформованості потенційних студентів.

Marko Dorosh, Master
ORCID: 0000-0001-7211-2333
e-mail: domark98@gmail.com

Tetiana Halytska, Master
ORCID: 0000-0001-9128-1028
e-mail: tgalicka1999@gmail.com

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

TEACHING CLASSICAL LANGUAGES WITH DIRECT METHODS: UKRAINIAN ASPECT

The article is dedicated to an overview of the prospects to introduce living (direct, immersive) methods in the teaching of Latin and Ancient Greek in Ukraine. Today, most teachers carry out the educational process using the principle of legere et intellegere (read and understand), while abroad in the second half of the previous century classical languages began to be learned implying living language methods. They include not only reading and translating texts, but also the ability to communicate and write in Latin and Ancient Greek. The presented study was conducted according to three criteria: feasibility, supply, and demand. Regarding the first criterion, the authors analyzed the existing foreign practices and identified the key examples of the involvement of such methods in teaching and independent learning of classical languages. A brief overview of the most popular schools was made and several projects that proved their worth abroad were singled out. Moreover, the current state of language teaching in Ukraine was considered upon the example of a private conversational club, YouTube channel, and a course in a higher education institution. They all combine living language methods with traditional ones. The authors interviewed representatives of each organization about their methodology, specifics of work, and target audience. Particular attention was paid to the place and method of direct classical languages study, especially taking into account the specifics of Ukraine. It was concluded that private institutions are more efficient than public ones. Regarding demand, it was found that the studied languages are becoming increasingly popular with contemporary society, so the potential audience is quite broad. It is also confirmed by the number of participants in researched Ukrainian educational projects. As a result of the study, the authors concluded on the prospects for the introduction of direct or combined methods in teaching Ancient Greek and Latin in the Ukrainian education system.

Keywords: classical languages, direct teaching methods, higher educational institutions, language clubs, prospects of implementation.

Список використаної літератури

1. Воскресити латинську мову. Латинський алфавіт | Латинська мова (2021). YouTube. URL: www.youtube.com/watch?v=Fd3KUHxnrbc&t=2s
2. Корольова Н. Viva Latina: навчальний посібник з дисципліни "Жива латина" для студентів гуманітарних спеціальностей / Н. Корольова. – Київ : ВПЦ "Київський університет", 2019.
3. Balme M. Athenaze, Book I: An Introduction to Ancient Greek. – Oxford: Oxford University Press, 2015.
4. Distance Learning. Accademia Vivarium Novum. URL: www.vivariumnovum.net/en/distance-learning
5. Enjoy the Science. URL: enjoythescience.info/
6. Enjoy the Science. – 2021. URL: <https://www.youtube.com/c/enjoythescience>
7. Latinitatis Corpus, Reginaldo Procureatore. (n.d.). thelatinlanguage.org/
8. Latin Wikipedia. – 2021. Wikipedia, the free encyclopedia. URL: en.wikipedia.org/wiki/Latin_Wikipedia
9. Ørberg H. H. Lingua Latina per se Illustrata, Pars I: Familia Romana. Cultura Clásica. – 2011.
10. Our Mission. Accademia Vivarium Novum. URL: www.vivariumnovum.net/en/academy/mission
11. Polis Community. Polis – The Jerusalem Institute of Languages and Humanities. URL: www.polisjerusalem.org/students/polis-community/
12. ScorpioMartianus. – 2021. YouTube. URL: www.youtube.com/user/ScorpioMartianus
13. The Polis Method. Polis – The Jerusalem Institute of Languages and Humanities. URL: www.polisjerusalem.org/about/the-polis-method/
14. Vicipaedia, encyclopaedia libera. – 2021. URL: la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

References

1. *Voskresyty latynsku movu. Latynskyi alfavit* | Latynska mova. (2021). [To resurrect the Latin Language. Latin Alphabet. Latin language]. YouTube. www.youtube.com/watch?v=Fd3KUHxnrbc&t=2s. (In Ukr.).
2. Koroliova N. (2019). *Viva Latina: navchalnyi posibnyk z dystsyplyny "Zhyva latyna" dlia studentiv humanitarnykh spetsialnostej* [Viva Latina: a coursebook for the 'Living Latin' course for Humanities students]. K.: VPTS "Kyivskyi universytet". (In Ukr.).
3. Balme M. (2015). *Athenaze, Book I: An Introduction to Ancient Greek*. Oxford: Oxford University Press.
4. *Distance Learning* (n.d.). Accademia Vivarium Novum. www.vivariumnovum.net/en/distance-learning.
5. *Enjoy the Science* (n.d.). enjoythescience.info/.
6. *Enjoy the Science* (2021). URL: <https://www.youtube.com/c/enjoythescience>
7. *Latinitatis Corpus, Reginaldo Procureatore*. (n.d.). thelatinlanguage.org/.
8. *Latin Wikipedia* (2021). Wikipedia, the free encyclopedia. en.wikipedia.org/wiki/Latin_Wikipedia.
9. Ørberg H. H. *Lingua Latina per se Illustrata, Pars I: Familia Romana* (2011). Cultura Clásica.
10. *Our Mission*. (n.d.). Accademia Vivarium Novum. www.vivariumnovum.net/en/academy/mission
11. *Polis Community* (n.d.). Polis – The Jerusalem Institute of Languages and Humanities. www.polisjerusalem.org/students/polis-community/
12. *ScorpioMartianus*. (2021). YouTube. www.youtube.com/user/ScorpioMartianus
13. *The Polis Method*. (n.d.). Polis – The Jerusalem Institute of Languages and Humanities. www.polisjerusalem.org/about/the-polis-method/
14. *Vicipaedia, encyclopaedia libera*. (2021). la.wikipedia.org/wiki/Vicipaedia:Pagina_prima

Надійшла до редколегії 14.03.21